

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПОРІВНЯЛЬНО-АНАЛІТИЧНЕ ПРАВО

1/2018

WWW.PAP.IN.UA

**Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Міністерства освіти і науки України**

**Електронне наукове видання
«Порівняльно-аналітичне право»**

№ 1, 2018

**Ужгородський національний університет
Ужгород 2018**

Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Головний редактор:** Бисага Юрій Михайлович – доктор юридичних наук, професор
- Заст. гол. редактора:** Бєлов Дмитро Миколайович – доктор юридичних наук, професор
- Відповідальний секретар:** Рогач Олександр Янович – доктор юридичних наук, професор
- Члени редакційної колегії:**
- Бєдь Віктор Васильович – доктор юридичних наук, професор;
 - Білаш Олександр Володимирович – доктор теології, кандидат юридичних наук, доцент;
 - Гайніш Едіта – доктор права, доктор філософії у сфері права (Словацька Республіка);
 - Громовчук Мирослава Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент;
 - Дрозд Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, доцент;
 - Жежихова Мартина – кандидат юридичних наук (Словацька Республіка);
 - Лазур Ярослав Володимирович – доктор юридичних наук, професор;
 - Лемак Василь Васильович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
 - Мраз Станіслав – доктор юридичних наук, професор (Словацька Республіка);
 - Рогач Іван – кандидат юридичних наук (Словацька Республіка);
 - Сєврюков Олександр Павлович – доктор юридичних наук, професор (Російська Федерація);
 - Семерак Олександр Созонович – кандидат юридичних наук, професор;
 - Сідак Микола Васильович – доктор юридичних наук, професор;
 - Станіш Пьотр – доктор права, професор (Республіка Польща);
 - Ступник Ярослав Валерійович – кандидат юридичних наук, доцент;
 - Уканов Казбек – доктор юридичних наук, професор (Республіка Казахстан);
 - Фазикош Василь Георгійович – кандидат юридичних наук, професор;
 - Федоренко Владислав Леонідович – доктор юридичних наук, професор;
 - Шекк Олена Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент (Російська Федерація);
 - Ярема Василь Іванович – доктор економічних наук, професор.

Видання «Порівняльно-аналітичне право» включено до переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін.

Наказ Міністерства освіти і науки України № 463 від 25 квітня 2013 р.

Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право» включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

*Рекомендовано до опублікування Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 27.02.2018 року*

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ ВІДАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

SUPREME JURISDICTION IN THE CRIMINAL PROCESS

Городецька М.С.,
кандидат юридичних наук,
докторант докторантури
Донецького юридичного інституту
МВС України

Стаття присвячена дослідженню генерального предмета відання в кримінальному процесі. На підставі здійснення аналізу кримінального процесуального законодавства та рішень Європейського суду з прав людини автором встановлено сферу публічних справ, які становлять зміст генерального предмета відання в кримінальному процесі. Визначено ознаки генерального предмета відання в кримінальному процесі.

Ключові слова: предмет відання, кримінальне обвинувачення, кримінальне правопорушення, суб'єкт кримінального судочинства, кримінальні проступки, кримінальні процесуальні гарантії, права людини.

Статья посвящена исследованию генерального предмета ведения в уголовном процессе. На основании осуществленного анализа уголовного процессуального законодательства и решений Европейского суда по правам человека установлена сфера публичных дел, являющихся содержанием генерального предмета ведения в уголовном процессе. Установлены признаки генерального предмета ведения в уголовном процессе.

Ключевые слова: предмет ведения, уголовное обвинение, уголовное правонарушение, субъект уголовного судопроизводства, уголовные проступки, уголовные процессуальные гарантии, права человека.

The article is devoted to the research of supreme jurisdiction in the criminal process. On the basis of the analysis of procedural legislation and decisions of the European Court of Human Rights the sphere of public businesses, which are content of supreme jurisdiction in the criminal process, is determined. The characteristics of supreme jurisdiction in the criminal process are determined.

Key words: jurisdiction, criminal prosecution, offence, subject of criminal procedure, misdemeanors, criminal procedural guarantees, human rights.

Постановка проблеми. У 2012 р. в Україні набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс (далі – КПК). Незважаючи на досить «молодий вік» вказаного Закону, він вже зазнав чимало змін та доповнень. Не в останню чергу такі зміни стосуються регламентації інститутів підсудності та підслідності. Такі зміни законодавць здебільшого підлаштовує під реформування системи органів кримінального судочинства. Низку новел у кримінальному процесуальному законодавстві було запроваджено у зв'язку з реформуванням судових органів, наприклад 2017 р. [1]. Неодноразово вносилися зміни до ст. 216 КПК України щодо регламентації підслідності органів розслідування. Окремі зміни вказаної норми стосувалися реформування слідчих органів Національної поліції [2] та слідчих органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства [3]. Подекуди такі зміни мали суто формальний характер у зв'язку зі зміною назви відповідних відомств. 2016 р. ст. 216 КПК доповнена новою ч. 6 згідно із Законом № 1798-VIII від 21 грудня 2016 р. щодо введень нового органу розслідування – слідчих органів Державної кримінально-виконавчої служби України [4]. Проте 24 квітня 2018 р. Конституційний Суд України визнав вказану норму такою, що не відповідає Конституції держави [5]. Зазначений перелік змін та доповнень до КПК щодо підсудності та підслідності є далеко не вичерпним.

Така нестабільність правових норм щодо регламентації інститутів підслідності та підсудності свідчить про стан правової невизначеності щодо урегулювання предмета відання суб'єктів кримінального судочинства (який у законодавстві виражений через підслідність та підсудність). Численні зміни законодавства з наступним їх скасуванням перешкоджають доступу до правосуддя та захисту прав і свобод людини.

Вищезазначене свідчить про ситуативний підхід до реформування кримінального процесуального законодавства, відсутність наукового обґрунтування необхідних змін із метою підвищення ефективності забезпечення прав та свобод людини. Дослідження предмета відання органів кримінального судочинства має лягти в основу ре-

гламентування правового положення суб'єктів кримінального процесу та їхньої діяльності.

Стан опрацювання. Предмет відання в кримінальному провадженні досліджувався як елемент компетенції різних суб'єктів кримінального процесу, як підслідність органів розслідування, підсудність. Так, певні фрагментарні розроблення щодо предмета відання містяться в працях таких вчених-процесуалістів, як: Р.Г. Ботвінов, І.В. Гловок, А.Ю. Гнатюк, Ю.М. Грошевий, І.В. Єна, В.С. Зеленецький, О.В. Капліна, Л.М. Лобойко, М.А. Погорецький, С.В. Пшенічко, О.Ю. Татаров та інших. Але внутрішній зміст, структура й елементи предмета відання в кримінальному процесі мають бути предметом окремого дослідження.

Метою статті є результат у вигляді отримання нових знань щодо генерального предмета відання в кримінальному процесі. Для досягнення зазначеної мети треба виконати такі завдання: 1) визначити сферу публічних справ, яка становить генеральний предмет відання в кримінальному процесі; 2) визначити ознаки генерального предмета відання в кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу. У проведених раніше дослідженнях ми розглянули зовнішню структуру предмета відання в кримінальному процесі. На підставі проведеного аналізу нами було запропоновано виокремлення таких елементів зовнішньої структури: **генеральний предмет відання** кримінального процесу, який становить усю сферу публічних справ, які відведено для здійснення загальної функції кримінального процесу в результаті діяльності суб'єктів провадження; **функціональний предмет відання** кримінального процесу, який становить сферу публічних справ, щодо яких здійснюються кримінальні процесуальні функції державними владними органами (обвинувачення, правосуддя); **суб'єктний предмет відання**, який утворюється в результаті розподілу функціонального предмета відання серед суб'єктів провадження, які здійснюють однакову кримінальну процесуальну функцію.

Продовжуючи дослідження предмета відання в кримінальному процесі, його структури та змістовного наповне-

ння, зупинимося на вивченні першого визначеного нами елемента – генерального предмета відання.

Можна припустити, що генеральний предмет відання кримінального процесу як сферу публічних справ наповнює вся сукупність кримінальних правових конфліктів, які підлягають вирішенню державними органами, що ведуть кримінальне провадження. Враховуючи класичне розуміння суспільних відносин як предмета впливу кримінальної процесуальної діяльності, можна сказати, що генеральний предмет відання становлять суспільні відносини, які пов'язані з усіма кримінальними правопорушеннями, передбаченими законом України про кримінальну відповідальність.

Так, взагалі у КПК не міститься норми про сферу дії кримінального процесуального закону або про сферу діяльності суб'єктів кримінального судочинства. Йдеться про дію Кодексу в просторі (ст. 4 КПК), дію в часі (ст. 5 КПК), дію за колом осіб (ст. 6 КПК).

За ст. 1 КПК, кримінальне процесуальне законодавство визначає порядок кримінального провадження на території України. За ст. 3 КПК, кримінальне провадження визначається як досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (курсив авт. – М. Г.). Що збігається з висновком про те, що генеральний предмет відання кримінального процесу характеризує вплив суб'єктів провадження на всі суспільні відносини, які виникли у зв'язку із кримінальними правопорушеннями, передбаченими законом України про кримінальну відповідальність.

У кримінальному судочинстві України однією з найголовніших засад є верховенство права. Відповідно до ч. 2 ст. 8 КПК, даний принцип застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд). Урахування останньої під час застосування кримінального процесуального законодавства так само зазначено і в ст. 9 КПК. До того ж, якщо норми КПК суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України (а суди належить Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція)), застосовуються положення відповідного міжнародного договору України (ч. 4 ст. 9 КПК). Урахування практики ЄСПЛ породжує певні невизначеності із цього, на перший погляд, безсумнівного питання.

Так, відповідно до практики ЄСПЛ, критерій наявності в законі України про кримінальну відповідальність є першим, але не єдиним у визначенні діяння як кримінального правопорушення. У рішеннях в справі «Енгель та інші проти Нідерландів» від 8 червня 1976 р. ЄСПЛ вперше сформулював критерії, відповідно до яких Суд визначав, чи перебуває розглядуване діяння в кримінальному правовому полі. На позначення сукупності даних критеріїв живиться термін «тест Енгеля», який охоплює: критерій національного права («перший критерій»), критерій кола адресатів («другий критерій») та критерій правових наслідків для адресата («третій критерій») [6].

Так, за відповідними критеріями ЄСПЛ ухвалено декілька рішень проти України, наприклад: «Надточій проти України» від 15 травня 2008 р. (заява № 7460/03) (митні правопорушення, які розглядалися, за визначенням ЄСПЛ, мають ознаки, притаманні «кримінальному обвинуваченню» у значенні ст. 6 Конвенції) [7]; справа «Лучанінова проти України» від 9 вересня 2011 р. (адміністративне правопорушення з огляду на загальний характер законодавчого положення, яке порушила заявниця, а також профілактичну та каральну мету стягнень. Суд вважає, що провадження, про яке йдеться, є кримінальним для цілей застосування Конвенції) [8]; справа «Гор Тарасов проти України» від 16 вересня 2016 р. (відповідне адміністративне правопорушення підпадало під визначення «кримінальної процедури» у розумінні ст. 4 Протоколу № 7, зважаючи на характер і суворість покарання) [9].

Суд має враховувати природу органу, який розглядав справу, характер правопорушення і/або суворість покарання за його вчинення. Деякі скоєні в Україні адміністративні правопорушення можуть бути визнані ЄСПЛ кримінальними відповідно до змісту ст. 6 Конвенції, і в такому разі судочинство повинно здійснюватися з додержанням передбачених нею процесуальних гарантій [10].

Відповідно до такої практики ЄСПЛ, вчені досліджують проблему співіснування національного та наднаціонального визначень поняття кримінального обвинувачення [6]. Вітчизняні судові органи у своїй практиці вже використовують поняття кримінального обвинувачення за критеріями ЄСПЛ.

Так, Вищий адміністративний суд України, розглянувши касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Агрохолдинг Авангард» щодо податкового правопорушення, в ухвалі від 3 квітня 2017 р., посилаючись на практику застосування норм Конвенції, врахував, що ЄСПЛ розцінює такі податкові правопорушення як різновид кримінального обвинувачення для цілей застосування Конвенції за третім критерієм Енгеля. Передбачені ст. 1201 Податкового кодексу України штрафи за своєю тяжкістю та каральним характером цілком відповідають санкціям, передбаченим для застосування за кримінальними правопорушеннями, отже, наявні всі підстави для застосування ч. 2 ст. 6 Конвенції, яка, у свою чергу, унеможливує притягнення до відповідальності особи за відсутності вини. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено згідно із законом [11].

Фактично йдеться про кримінальне процесуальне регулювання таких правопорушень, які перебувають за межами сфери впливу кримінального процесу, а отже, за межами предмета відання суб'єктів кримінального процесу.

Отже, є підстави для висновку про те, що сфера впливу кримінального процесу, враховуючи практику ЄСПЛ, не обмежується лише кримінальними правопорушеннями, які передбачені законом України про кримінальну відповідальність. Правопорушення, передбачені митним, адміністративним законодавством тощо, якщо за колом осіб, яким вони адресовані, та за формою і суворістю покарання вони відповідають тим правопорушенням, які підлягають кримінальному процесуальному впливу, то такі правопорушення становлять предмет відання кримінального процесу.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок про неправильне визначення генерального предмета відання кримінального процесу за чинним законодавством. Оскільки ЄСПЛ визначає провадження кримінальним зовсім за іншими чинниками. Отже, до інших галузей потрапили правопорушення, які потребують кримінального процесуального впливу, кримінальних процесуальних гарантій. Якщо держава передбачає значне втручання під час провадження за цим правопорушенням, то вона має віднести таке правопорушення до кримінальної сфери та відповідно забезпечити адекватні гарантії справедливості такого втручання. В іншому разі держава має зменшити ступінь втручання, чим «декриміналізувати» таке правопорушення.

Вирішення даного питання, на нашу думку, можливе за двома варіантами. У першому разі можна об'єднати взагалі всі процесуальні галузі права в єдину процесуальну галузь, створити єдину процедуру для провадження щодо всіх видів правопорушень. Залежно від тяжкості, суспільної значущості останніх можна обирати різні заходи впливу, засоби провадження. Така нова процедура має об'єднати в собі елементи різних процесуальних «традицій», які мають застосовуватися з огляду на скоєне правопорушення. Відповідно до вчиненого кримінального правопорушення, відповідно до виду прав та свобод людини, які зазнали втручання, і відповідно до ступеня

такого втручання мають забезпечуватися процесуальні гарантії. Отже, може бути запроваджений (популярний переважно у творчих сферах – М. Г.) *процесуальний правовий «ф'южн»*.

Другим варіантом вирішення вказаної проблеми, до якого ми саме і схилиємося, має стати коректування предмета відання кримінального процесу відповідно до критеріїв ЄСПЛ. Так, чинний КПК передбачає досудове розслідування злочинів та кримінальних проступків. Проведення щодо останніх має здійснюватися в спрощеній формі – дізнанні. Проте дізнання сьогодні можна назвати «сплячим» провадженням, адже предмет відання кримінального процесу для вказаної процедури наразі не визначений законодавчо. Проект № 7279–1 від 16 листопада 2017 р. закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень 18 січня 2018 р. передано на доопрацювання в Комітет із питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, він готується на повторне перше читання [12].

Як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту № 7279–1 від 16 листопада 2017 р., виділено 106 складів кримінальних проступків, серед яких 28 складів проступків, які наразі є адміністративними проступками, передбаченими Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), але за своїм характером не є правопорушеннями проти порядку управління (посягають на здоров'я людини, громадський порядок та інші, не пов'язані з порядком управління цінності), а, виходячи зі ступеня тяжкості, мають бути криміналізовані зі встановленням за їх вчинення найменш суворих кримінальних покарань (це, зокрема: домашнє насильство, дрібна крадіжка, дрібне хуліганство, незаконне перетинання державного кордону України) [13].

Як ми бачимо, розробники проекту йдуть шляхом включення адміністративних правопорушень, які посягають на здоров'я людини, громадський порядок та інші, не пов'язані з порядком управління цінності, до сукупності кримінальних проступків, проте не чіпають правопорушень, передбачених, наприклад, митним або податковим законодавством. Розробники проекту у виокремленні кримінальних проступків з інших правових сфер керуються суто оцінкою об'єкта посягання протиправного діяння, проте не оцінюють суворість передбаченого покарання та відповідні засоби впливу, яких потребує врегулювання правового конфлікту, що стався. На відміну від ЄСПЛ, який враховує покарання, яке передбачене санкцією статті, та процедуру, яка має бути застосована щодо окремого правопорушника. Передбаченому покаранню пропорційно має відповідати ступінь можливого втручання в права, свободи та законні інтереси людини, та мають бути забезпечені гарантії, яких вона потребує в такому разі. Фактично розробники проекту вказаного закону № 7279–1 від 16 листопада 2017 р. мають провести моніторинг матеріальних «некримінальних» галузей на предмет правопорушень, за які передбачено покарання такого ступеня суворості, який надає даним правопорушенням «кримінального характеру». Такі правопорушення мають бути перенесені у сферу кримінальних

проступків або має бути знижено рівень суворості покарання до адекватного «некримінальній» галузі. У такому разі варто не забувати також про другий критерій тесту Енгеля – коло адресатів, зазначених у правовій нормі, що регламентує дане правопорушення.

Отже, законодавець, завершивши реформування кримінального законодавства в частині запровадження кримінальних проступків, залучення до їх сукупності певних «сьогоднішніх» адміністративних (або інших) правопорушень, відповідним чином змінить загальний генеральний предмет відання кримінального процесу. Саме питання законодавчого включення правопорушень до предмета відання кримінального процесу лежить у площині кримінального права й інших матеріальних правових галузей.

З даного дослідження можна зробити такі **висновки**:

1. Генеральний предмет відання кримінального процесу – це сфера публічних справ, яка представлена сукупністю кримінальних правових конфліктів, які підлягають вирішенню державними органами, які ведуть кримінальне провадження, визначається кримінальними правопорушеннями, передбаченими законом України про кримінальну відповідальність.

2. Відповідно до практики ЄСПЛ, до сфери кримінального судочинства належать такі правопорушення, які формально містяться в інших, «некримінальних» галузях, проте, відповідно до суворості передбаченого покарання, процедура реагування держави щодо них за ступенем втручання в права та свободи людини має відповідати кримінальному провадженню. Необмежене коло суб'єктів, яким адресована норма щодо правопорушення, та значні наслідки для адресата у зв'язку із застосуванням передбаченого в законодавстві покарання, за визначенням ЄСПЛ, свідчать про належність правопорушення до кримінальної сфери.

3. Національне законодавство має бути змінено в частині віднесення до генерального предмета відання кримінального процесу адміністративних, митних, податкових правопорушень тощо, за які передбачено покарання такого ступеня суворості, що надає правопорушенню «кримінального характеру». Інакше, коли держава не вважає вказані правопорушення кримінальними, то такі правопорушення необхідно залишити у сфері «некримінальних» галузей, і пом'якшити щодо них відповідальність до того рівня, який відповідає «некримінальній» галузі, у сфері якої вони перебувають.

4. Ознаками, які характеризують предмет відання в кримінальному процесі, на рівні дослідження генерального предмета відання є його зв'язок із правовими конфліктами, які віднесені до сфери впливу суб'єктів кримінального процесу, або зв'язок із такими правопорушеннями, які перебувають у сфері інших правових галузей, але щодо них передбачено застосування державою владного примусового впливу такого рівня, який відповідає рівню кримінально-правового впливу.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі можуть бути такі: 1) дослідження функціонального та суб'єктного предметів відання в кримінальному процесі; 2) дослідження обсягу та меж предмета відання в кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147а-19. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19/paran88#n88> (дата звернення: 28.04.2018).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із прийняттям Закону України «Про Національну поліцію»: Закон України від 23 грудня 2015 р. № 901-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/901-19/paran56#n56> (дата звернення: 28.04.2018).
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо виконання рекомендацій Європейського Союзу з виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно уточнення підслідності органів досудового розслідування: Закон України від 10 листопада 2015 р. № 771-19. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/771-19/paran9#n9> (дата звернення: 28.04.2018).
4. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-19/paran697#n697> (дата звернення: 28.04.2018).

5. Рішення Конституційного Суду України № 3-п/2018, справа № 1–22/2018 від 24 квітня 2018р. URL: <http://www.ccu.gov.ua/dokument/3-r2018> (дата звернення: 28.04.2018).
6. Соловійов О.В. Кримінальне обвинувачення у справах публічно-правового характеру (практика Європейського суду з прав людини) / веб сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://old.minjust.gov.ua/3302> (дата звернення: 28.04.2018).
7. Рішення Європейського суду з прав людини в справі «Надточій проти України» від 15 травня 2008 р. (заява № 7460/03). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_404 (дата звернення: 28.04.2018).
8. Рішення Європейського суду з прав людини в справі «Лучанінова проти України» від 9 вересня 2011 р. (заява № 16347/02). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_788 (дата звернення: 28.04.2018).
9. Рішення Європейського суду з прав людини в справі «Ігор Тарасов проти України» від 16 вересня 2016 р. (заява № 44396/05). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_b63 (дата звернення: 28.04.2018).
10. Толочко О.М. Європейський досвід застосування ст. 6 Ковенції про захист прав і основних свобод людини у кримінальному судочинстві. Право України. 2001. № 6. С. 41–44.
11. Ухвала Вищого адміністративного суду України № К/800/7609/17 від 3 квітня 2017 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66533483> (дата звернення: 28.04.2018).
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: проект закону від 16 листопада 2017 р. № 7279–1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62902 (дата звернення: 28.04.2018).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: пояснювальна записка до проекту закону від 16 листопада 2017 р. № 7279–1 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62902 (дата звернення: 28.04.2018).

УДК 343.14:351.745.7:343.974

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ПРОВЕДЕННЯМ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ТА ІМІТУВАННЯМ ОБСТАНОВКИ ЗЛОЧИНУ

JUDICIAL CONTROL OVER CONDUCTING A SPECIAL INVESTIGATIVE EXPERIMENT AND SIMULATING THE CIRCUMSTANCES OF A CRIME

Грїбов М.Л.,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

У статті подано оцінку сучасного стану правового регулювання судового контролю за проведенням спеціального слідчого експерименту й імітуванням обстановки злочину. Окреслено коло теоретичних та практичних проблем, що виникають у цій сфері. Запропоновано шляхи вирішення цих проблем. Внесено пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині врегулювання судового контролю та контролю за вчиненням злочину.

Ключові слова: судовий контроль, контроль за вчиненням злочину, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину, досудове розслідування, негласні слідчі (розшукові) дії (НСРД).

В статье дана оценка современного состояния правового регулирования судебного контроля проведения специального следственного эксперимента и имитирования обстановки преступления. Очерчен круг теоретических и практических проблем, возникающих в этой сфере. Предложены пути решения этих проблем. Внесены предложения по совершенствованию действующего уголовного процессуального законодательства в части урегулирования судебного контроля и контроля за совершением преступления.

Ключевые слова: судебный контроль, контроль за совершением преступления, специальный следственный эксперимент, имитация обстановки преступления, досудебное расследование, негласные следственные (розыскные) действия.

The article is devoted to an assessment of the current state of the legal regulation of judicial control over the conducting of a special investigative experiment and crime scene imitation. The theoretical and practical problems arising in this sphere is examined. The ways of their solution are proposed. The suggestions concerning the improvement of current criminal procedural legislation regarding the regulation of judicial control and control over the commission of a crime are given.

Key words: judicial control, control over commission of crime, special investigative experiment, crime scene imitation, pre-trial investigation, covert investigative (search) actions.

Постановка проблеми. Одним із найбільш ефективних засобів викриття корупціонерів, вимагачів, шпигунів, замовників і організаторів умисних вбивств, терористичних актів та інших тяжких і особливо тяжких злочинів є проведення операцій, основним елементом яких є інсценування дій, що становлять склад того чи іншого кримінального правопорушення, імітація його наслідків. На означення таких операцій у вітчизняній теорії оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) вживають різні терміни: «оперативна комбінація», «оперативний експеримент», «спеціальний оперативний експеримент», «спеціальна операція оперативного підрозділу» тощо. Науковці неоднозначно тлумачать змісту цих понять.

У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» згаданих термінів немає, а можливість проведення відповідних оперативно-розшукових заходів прямо не передбачена. Отже, законність використання оперативними підрозділами цього ефективного засобу протидії злочинності є досить сумнівною. Довгий час його застосовували, спираючись лише на норми підзаконних нормативно-правових актів.

Ситуація змінилася з ухваленням 2012 р. чинного Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, у ст. 271 якого передбачено, що за наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, може проводитися контроль за вчиненням злочину, який має чотири форми